

OD TEXTU K PREKLADU XIV
2. část
Linguistic Landscape

Editorka
ALENA ĎURICOVÁ

Praha
2020

OD TEXTU K PREKLADU XIV 2. časť

Linguistic Landscape

Editorka

doc. PhDr. Alena Ďuricová, PhD.

Recenzentky

prof. PhDr. Mária Vajičková, CSc.

doc. Mgr. Marketa Štefková, PhD.

Jazyková redaktorka

PaedDr. Hedviga Kubišová, PhD.

Vydavateľ: Jednota tlumočníkú a prekladateľú, Praha 2020

Publikácia bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV 18 – 0115 a je súčasťou riešenia projektu *Jazyk v meste – dokumentovanie multimodálnej semiosféry jazykovej krajiny na Slovensku a z komparatívnej perspektívy*.

ISBN 978-80-7374-128-0 (komplet)

978-80-7374-129-3 (2. časť)

OBSAH

<i>Predslov</i>	5
MNOHOST V JAZYKOVÉ KRAJINĚ – OD MORFOLOGIE PŘES GRAMOTNOST K DISKUZÍM O VIZUÁLNÍM SMOGU <i>Jaroslav David – Tereza Klemensová</i>	6
VÝSKUM JAZYKOVEJ KRAJINY V MESTÁCH KOMÁRNO A KOMÁROM DO R. 2019 <i>Vojtech Istók – Sándor János Tóth</i>	16
ÚVODNÉ POZNÁMKY NA MARGO VÝSKUMU JAZYKOVEJ KRAJINY NÁRODNEJ ULICE V BANSKEJ BYSTRICI <i>Petra Jesenská</i>	24
OBRAZNÉ POMENOVANIA V JAZYKOVEJ KRAJINE MESTA BANSKÁ BYSTRICA <i>Edita Jurčáková</i>	29
LOKÁLNE NÁREČIE AKO NÁSTROJ EXPRESIVIZÁCIE V JAZYKOVEJ KRAJINE (NA PRÍKLADE BANSKEJ BYSTRICE) <i>Jaromír Krško</i>	36
KONTEXT TEXTU A OBRAZU VO VIZUÁLNEJ SEMIOTIKE JAZYKOVEJ KRAJINY MESTA BANSKÁ BYSTRICA <i>Jana Lauková</i>	47
TOPONYMA JAKO SOUČÁST VÝZKUMU BĚŽNĚ MLUVENÉHO JAZYKA VE MĚSTECH <i>David Miffek</i>	55
PRIEZVISKÁ V LOGONYMÁCH (NA PRÍKLADE JAZYKOVEJ KRAJINY BANSKEJ BYSTRICE) <i>Eva Molnárová</i>	60
K RODOVO VYVÁŽENÉMU JAZYKU A JEHO UPLATŇOVANIU V SÚČASNEJ JAZYKOVEJ KRAJINE (NA PRÍKLADE OZNAMOV S AKTUÁLNymi HYGIENICKÝMI OPATRENAMI V SÚVISLOSTI S PANDÉMIOU KORONAVÍRUSU V BANSKEJ BYSTRICI A MNÍCHOVE) <i>Jana Štefaňáková</i>	67

PREDSLOV

Publikácia *Od textu k prekladu* už dlhé roky reflektuje široké spektrum aspektov a problémov, ktoré sú stredobodom záujmu a predmetom výskumu lingvistov, prekladateľov, tlmočníkov, vedcov, pedagógov.

Jazyk, odborná slovenská i cudzojazyčná komunikácia, text, interkulturalita a preklad predstavujú prieniky s ďalšími témami, ktoré rozširujú a obohacujú tradičné diskutované témy. Zараďujeme k nim problematiku jazykovej krajiny, ktorá je predmetom výskumného tímu odborníkov z Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela, Fakulty aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave a Pedagogickej fakulty Univerzity J. Selyeho v Komárne, ale i ďalších lingvistov. Jazyk vo všetkých možných podobách a slovo vo všetkých možných interpretáciách posúva spoločné smerovanie do priestoru jazykovej krajiny.

Aktuálnu a inovatívnu tematiku jazykovej krajiny približujú autori príspevkov z rôznych aspektov a čitateľom ich ponúkame ako samostatnú časť publikácie *Od textu k prekladu*. Zaujímavé prezentované postrehy otvárajú nové perspektívy pre ďalšie smerovanie výskumu a zároveň aj pre predkladanú publikáciu. Veríme, že problematika jazykovej krajiny si nájde svojich stálych záujemcov z radov autorov i čitateľov.

Editorka

VÝSKUM JAZYKOVEJ KRAJINY V MESTÁCH KOMÁRNO A KOMÁROM DO R. 2019¹

Vojtech Istók – Sándor János Tóth

Pedagogická fakulta Univerzity J. Selyeho

Abstract

Linguistic landscape research in Komárno and Komárom until 2019

The paper presents various linguistic landscape studies of the recent years until 2019 about Komárno and Komárom. The study deals with the methodical background of the project *Language in the City – Documenting the Multimodal Semiosphere of Linguistic Landscapes in Slovakia and in a Comparative Perspective* supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract № APVV-18-0115.

The previous researches are compared with the methodology of the present project, which is more quantitative, systematical and inductive than the former researches.

Key words: linguistic landscape, Komárno, research methodology, systematization of data, coding of signs, language situation

1 Úvod

V tomto príspevku sa venujeme výskumom, ktoré neboli predstavené v popise projektu APVV *Jazyk v meste – dokumentovanie multimodálnej semiosféry jazykovej krajiny na Slovensku z komparatívnej perspektívy* č. 18-0115 (Schulze – Schulze, 2018). Dôvodom toho je predovšetkým všeobecné zameranie popisu projektu, opieranie sa o svetovú odbornú literatúru, o výskum realizovaný v Mníchove (Schulze, 2018) a stručné predstavenie niektorých štátí o jazykovej krajine južného Slovenska (napr. Laihonen, 2013; Szabó Mihály, 2013; Satinská, 2013, 2014; Bauko, 2019b, 2019c). Táto práca sa zúžuje na Komárno a na Komárom, po zhrnutí doterajších vedeckých štátí o jazykovej krajine tohto mesta porovnáme výskumy do r. 2019 s metodikou daného projektu APVV. Mestá južného Slovenska, ako napr. Komárno poskytujú veľmi bohatý materiál k bádaniu jazykovej krajiny, čo je dôvodom toho, že výskum v rámci projektu APVV nie je bez predchodcov.

2 Doterajšie výskumy jazykovej krajiny v Komárne

Väčšina bádateľov vychádza z jazykovej situácie alebo z jazykovej politiky, ich hlavný zámer sa pohybuje v týchto lingvistických oblastiach. Jazykovú krajinu používajú autori na ilustráciu jazykovej situácie (v tomto prípade slovensko-maďarskej, pozri Dolník – Pilecký, 2012) alebo sú prvky jazykovej krajiny interpretované ako výsledky jazykovej politiky (Bauko, 2015).

Výskum jazykovej krajiny v Komárne (Horony – Orosz – Szalay, 2012) sa realizoval na objednávku Inštitútu pre výskum menšín Fórum a zameral sa na 106 obchodov v historickom centre mesta, na ich komunikačný jazyk so zákazníkmi, či je pre nich dôležité používanie maďarského jazyka, a celkovo na názor na dvojjazyčnosť. Jedným z výsledkov prieskumu bolo, že pojem dvoj- či viacjazyčnosti nie je pre väčšinu respondentov interpretovateľný. Až dve tretiny obchodníkov uviedlo, že ich prevádzka je dvojjazyčná, avšak táto dvojjazyčnosť sa v skutočnosti obmedzila na tabuľky otvorené – zatvorené, prípadne na obchodný štítok. Iba v 40 % obchodov boli všetky nápisy dvojjazyčné a v 20 % sa vyskytovali nápisy len v slovenčine.

Z uvedeného dotazníkového výskumu však vyplynulo, že v takmer všetkých obchodoch je možné komunikovať aj v maďarčine (aj predavači s materinským jazykom slovenským rozprávajú po maďarsky), čiže komunikačná dvojjazyčnosť je bežná, kým vizuálna zriedkavejšia. Napriek tejto skutočnosti sa ďalej zistilo, že v Komárne prevládajú pozitívne stereotypy vzhľadom na dvojjazyčnosť – väčšina obchodníkov si myslí, že dvojjazyčnosť zabezpečí širší okruh zákazníkov, láka Maďarov žijúcich na Slovensku i v Maďarsku a neodpuďzuje Slovákov, navyše, komunikácia v inom ako slovenskom jazyku vytvára pozitívny obraz o prevádzke. Až 70 % respondentov si myslí, že komárňanským Maďarom záleží na tom, akým jazykom sa s nimi v službách komunikuje a 61 % sa domnieva, že používanie výlučne slovenského jazyka znamená stratu miestnych klientov maďarskej národnosti. Výrazný rozdiel v názoroch na dvojjazyčnosť sa však prejavil medzi respondentmi slovenského a maďarského materinského jazyka. Počas prieskumu oslovili 17 po slovensky a 89 po maďarsky

¹ Príspevok je čiastkovým výstupom v rámci projektu APVV 18-0115 *Jazyk v meste – dokumentovanie multimodálnej semiosféry jazykovej krajiny na Slovensku a z komparatívnej perspektívy*.

hovoriacich obchodníkov. Zo Slovákov boli ochotní odpovedať len štyria, z Maďarov 64. Autori zo svojich skúseností v teréne vyvodili záver, že pre slovenskú societu je otázka dvojjazyčnosti tabuizovaná, považovaná za zdroj konfliktov, ba sa považuje priam za podporu nacionalizmu už aj záujem o zvyklosti v oblasti používania jazykov.

Z bilingválnej slovensko-maďarskej jazykovej situácie vychádza aj Győriová (2013, 2015a, 2015b), avšak si všíma aj neutralizačný charakter svetových jazykov, čím je možné vyhýbať sa prípadným slovensko-maďarským jazykovým konfliktom (o jazykových konfliktoch pozri Lanstyák, 2010). Spomenuté publikácie E. Győriovej, logicky, vyzdvihujú tie jednotky jazykovej krajiny, ktoré sú relevantné pre exemplifikáciu jazykovej situácie, určite preto nemá plošnú úplnú fotodokumentáciu, lebo jej primárnym cieľom nie je výskum jazykovej krajiny. Autorka použila metódu minimálneho rozhovoru, bola zvedavá na dôvod, prečo obchodník vypisuje názov svojej prevádzky, resp. iné informácie (napr. otváracie hodiny) v danom jazyku. Odpovede súvisia s reálnym obchodným záujmom (získať maďarského zákazníka, ktorý síce ovláda štátny jazyk, ale dáva prednosť komunikácii v maďarčine) alebo, práve naopak, chce sa zbaviť núteného výberu jazyka, preto používa internacionalizmy podobne ako nadnárodné reťazce.

Obr. č. 1 Predavač tohto stánku hovorí po maďarsky aj po slovensky, menej dobre po anglicky, otázne je však, či stánok nadobúda prestíž pomocou angličtiny.

Asi najbohatším vedeckým zdrojom výskumu komárňanskej jazykovej krajiny sú publikácie J. Bauka. Jeho prístup je socioonomastický, vychádza zo spoločenského pozadia onymie, preto nevyhnutne skúma odraz slovensko-maďarskej dvojjazyčnosti v jazykovej krajine Komárna. Oblasťami jeho výskumu z r. 2015 sú osobné mená (ich personálne používanie aj ich uplatnenie v chrématonymách) a názvy miest, resp. ulíc. Ich špecifikum spočíva napr. v tom, že v Maďarsku na verejných tabuľkách sa nepoužívajú tituly Ing., MUDr., JUDr., len Dr., vyzdvihuje svojrázne riešenie dvojjazyčnosti *Karol HARMOS Károly* na pamätnej tabuli (pozri aj Bauko, 2019c, s. 143). Na rovine miestnych názvov sa venuje problematike homonymie dvojmiestia na severnom a južnom brehu Dunaja, veď po maďarsky *Komárom* = *Komárom*, preto sa za posledných sto rokov vyvinuli druhotné neoficiálne názvy s predponami *Új- Túl-, Dél-, magyar(országi)* resp. *Óreg-, Rév-, Észak-, szlovák(iai) -komárom*² s funkciou diferenciacie (sem patrí aj *Kománó*). Jeho príspevok *Dvojjazyčnosť a onomasticko-semiotická jazyková krajina* (Bauko, 2015) vyšiel pred umožnením dvojjazyčných názvov staníc ŽSR, treba pripomenúť, že touto cestou sa posilnila homonymia, ani jeden z uvedených prefixov sa neuplatnil na staničnej budove.

² K tomu ilustráciu pozri Bauko, 2019c, obr. č. 10 – 11.

Obr. č. 2 Dvojjazyčný nápis na stanici slovenského národného dopravcu s rovnakou veľkosťou písmen (Bauko, 2019c, s. 76 – 77). Stanica MÁV v Maďarsku nesie tiež názov Komárom, hoci pred r. 1920 mala pomenovanie Új-Szöny.

Štúdia *Extralingválne znaky semiotickej jazykovej krajiny vo vzťahu k vlastným menám* (Bauko, 2017) má semiotické východisko, skúma vplyv mimojazykovej skutočnosti na používanie osobných mien v jednotkách jazykovej krajiny, akými sú napr. pamätne tabule, nápisy na podstavcoch sôch, volebné plagáty, maturitné tablá ale aj chrématonymá. Vyberá z rôznych ikonických signov Komárna a používa ich na exemplifikáciu onomastiky osobných mien. Jeho výber fotografií nemá ani priestorovú ani časovú delimitáciu. Pamätne tabule a sochy sú stálymi prvkami, kým maturitné tablá či volebné plagáty sa menia rýchlo, výskum časovo obmedzených jednotiek jazykovej krajiny je osobitnou podkapitolou danej disciplíny, napr. T. Tušková a A. Uhrinová (2019) skúmali jazykovú krajinu jedinečnej udalosti, osláv tristoročnej Békešskej Čaby.

Bauko vo svojom príspevku *Menšinová jazyková politika a jazyková krajina onomastickej semiotiky* (2019a) znova vychádza z jazykovej politiky, zhrnie výskum dvojjazyčnosti na južnom Slovensku a v Komárne s príkladmi jazykovej krajiny z pomenovania obchodov, menoviek notárov a lekárov, pamätných tabúl, názvov ulíc (Tóth Sz. T., 2017), top down inštitúcií aj krčiem z rôznych mestských častí aj častí hradiieb mesta.

Štúdia G. Lőrincza (2020b) porovnáva jazykovú krajinu dvoch univerzitných miest s bohatou históriou, Komárna (Slovensko) a Jágra (Eger, Maďarsko). Autor skúma ľubovoľný výber zaujímavých, humoristických, dvoj- alebo viacjazyčných nápisov oboch miest. Mesto Jáger síce nie je známe svojou dvoj- alebo viacjazyčnosťou, Lőrincz poukazuje na relatívne veľké množstvo viacjazyčných (hlavne nemeckých a anglických) nápisov, spojených s (niekdajšími) jazykovými menšinami alebo s informovaním návštevníkov mesta. Podľa autora sa na rozdiel od Jágra mesto Komárno ráznejšie vyznačuje dvojjazyčnými nápismi, čo je výsledkom spolužitia obyvateľov slovenskej a maďarskej národnosti.

2.1. Chrématonymá mesta Komárom z hľadiska slovotvorby

V. Istók sa vo svojej prednáške (2019) venoval motivačnej, pragmatickej stránke jazykovej krajiny, skúmal obchodné názvy mesta Komárom (Maďarsko) z hľadiska slovotvorby. Jeho analýza sa zamerala na názvy podnikov, firiem, obchodov, reštaurácií, krčiem atď., vytvorené slovotvornými spôsobmi, ktoré sú považované maďarskou odbornou literatúrou (napr. Lengyel, 2000) za zriedkavé. Prezentovaná vzorka však poukázala na to, že okrem kompozície a derivácie sa čoraz väčšími vyskytujú v maďarskej marketingovej praxi aj ďalšie slovotvorné spôsoby.

Miera výskytu jednotlivých slovotvorných spôsobov môže byť v každom jazyku a období odlišná. Kým v slovenčine je väčšina slov tvorená deriváciou (napr. *študentka*, *herečka*, *susedka*), v maďarčine je zaužívanejšia kompozícia (maďarské ekvivalenty hore uvedených slovenských príkladov: *diák|lány*, *színész|nő*, *szomszéd|asszony*) (pre bližší popis pozri Furdík, 1977, s. 29 – 39; Misadová, 2011, s. 64 – 69; Tóth S. J., 2017, s. 63 – 68). V miere výskytu iných spôsobov slovotvorby môžu byť ešte väčšie rozdiely: kým angličtina vyslovene uprednostňuje kontamináciu slov (tzv. „portmanteau“, napr. *spoon* ‚lyžica‘ + *fork* ‚vidlička‘ > *spork* ‚lyžicová vidlička‘), zatiaľ čo maďarčina, ktorá sa jej v minulosti vyhýbala, si na ňu postupne začína zvykať (napr. *mókus* ‚veverička‘ + *patkány* ‚potkan‘ > *motkány* ~ šabl’ozubý praveký cicavec zo série animovaných filmov Doba ľadová) a slovenčina ju ledva používa (napr. *demokracia* + *kradnutie* > *demokradnutie*).

„Jazyková krajina v písanej (verbálnej) jazykovej forme poukazuje na charakter (miestnej) kultúry, spoločnosti, komunity, naznačuje napríklad historické, mentalitné, politické, ideologické, osobné a iné súvislosti“ (Balázs, 2015, 43). Aj vzory tvorby obchodných názvov obsahujú zašifrovanú správu: nesú informáciu ohľadom postoja komunity voči novým, neobvyklým javom. Napríklad, ak sa v danej obci stretne iba s pomenovaniami obchodov tvorenými zvyčajnými slovotvornými spôsobmi, t. j. kompozíciou a deriváciou, tak sa za tým s vysokou pravdepodobnosťou skrýva konzervatívna mentalita ľudí. V súťaži spoločností, podnikov, obchodov atď. o

zákazníka má rozhodujúcu úlohu marketingová funkcia ich názvov. Slovtvorné spôsoby, ktoré sú viac slangové, priame, hravé, exotické a pod., sú pútavejšie ako kompozícia a derivácia, avšak prílišná snaha „byť odlišný“ môže byť aj kontraproduktívna: frázy tvorené s humorným, kreatívnym úmyslom často pôsobia trápne (Istók, 2019).

Dve tretiny jazykových prvkov skúmaných Istókom sú výsledkom minimalizovania slovného tvaru: vznikli skracovaním [napr. *Szuper Mosi* < *mosoda* ‚(auto)umyváreň‘], spätným tvorením, kontamináciou [napr. *BóBé Vegyesbolt* ‚obchod so zmiešaným tovarom‘ < *Bóta* + *Béla* (priezviská použ. v maď. jaz.)] alebo tvorbou akronymov [napr. *AHA Lakástextil* ‚bytový textil‘ < angl. *At Home Art*, domáce umenie‘].

Obr. č. 3 Skrátená forma (*Kom*) názvu mesta *Komárom* je najčastejšou verbálnou zložkou obchodných názvov v skúmanej lokalite (napr. *Kompress* < *Komárom* + angl. *press* ‚tlač‘; *Komdent* < *Komárom* + angl. *dentist* ‚zubný lekár‘; *Kom-Dog Ebáruház*, obchod s potrebami pre psov (kynologické potreby) < *Komárom* + angl. *dog*, pes‘), pričom splňa dôležitú funkciu vyjadrovania (lokálnej) identity (o súvislostiach roly vyjadrovania identity v rámci jazykovej krajiny pozri Lőrincz, 2020c; 2020b, s. 185 – 186).

Ďalšia tretina jazykových príkladov vznikla s cieľom vyvolať komický, kreatívny, hravý efekt úmyselnou deformáciou slov [napr. *Alfa-Vill* ‚obchod s elektronikou‘ < *Alphaville* (známa nemecká skupina z 80. rokov 20. storočia), porovn. gr. *alfa* ‚prvý (najlepší)‘, maď. *villany* ‚elektrina‘] alebo multimodálnou slovtvorbou (napr. *Bár-ka Kávézó és Pizzéria* ‚kaviareň a pizzeria‘ < maď. *bárka* ‚koráb‘, porovn. maď. *bár* ‚bar‘).

Obr. č. 4 Skracovanie s následnou deriváciou slova (*mosoda* > *mosi*) a tvorba piktolexémy (Ortner, 2013), t. j. „obrázkového slova“ (špeciálny rám písmena *S* v slove *Szuper* je symbolom hrdinu Supermana, čo naznačuje „jedinečnosť“ umyvárne).

Na základe prevahy „štandardných“ minimalizačných slovtvorných spôsobov nad „neštandardnými“ (s cieľom vyvolať istý účinok) Istók predpokladá, že obyvateľstvo má relatívne konzervatívny prístup v pomenovaní

obchodných jednotiek (t. j. preferencia istoty, na to poukazuje aj častý výskyt časti názvu mesta vo forme *Kom-*). Istók však považuje za pravdepodobné, že aj grafo-, typo- a piktalexémy (Ortner, 2013) vytvorené multimodálnou slovo tvorbou sa môžu stať populárnejšími v blízkej budúcnosti. Z prednášky sme sa dozvedeli, že slovo tvorbou sa týka predovšetkým tzv. odlišovacieho prvku (Kázmér, 1957) obchodného názvu, základný element lexémy ostáva skoro vždy v pôvodnom tvare.

Obr. č. 5 „Neštandardné“ (multimodálne) slovo tvorné metódy (Ortner, 2013: grafo-, typo- a piktalexémy): úmyselná pravopisná chyba ako nástroj vytvárania nových signov (tal. *bosco* ‚les‘ > *BOSS-Co*, porovn. angl. *boss* ‚šéf‘, angl. *Co.* < *company* ‚spoločnosť‘); vytvorenie kučier z písmen *s* v maď. slove *ékesszalón* („salón krásy“); tvorba čísiel na základe podobnosti písmen (angl. *Goods Market* > *G100ds Market*, veľký trh tovarov‘).

G. Lórinč (2020a) porovnáva jazykovú krajinu Komárna (Slovensko) a mesta Komárom (Maďarsko) z hľadiska dvojazyčnosti. Tá má podľa autora dôslednejšiu podobu v Komárne: nápisy sa často objavujú v slovenskej aj v maďarskej forme; čoraz viac sa vyskytujú aj jednojazyčné slovenské nápisy, s čisto maďarskými sa len zriedka stretávame. Jazyková krajina mesta Komárom je podľa autora jednojazyčná, hoci sa vyskytnú dvojjazyčné nápisy. Nájdeme tu aj niekoľko maďarsko-slovenských nápisov, dôvodom ich výskytu je podľa Lórinča blízkosť slovensko-maďarských hraníc.

3 Porovnanie metód predchádzajúcich výskumov s metodikou projektu APVV

Uvedené výskumy jazykovej krajiny Komárna sú zamerané na bilingválnu jazykovú situáciu, ktorej fyzickou, vizuálno-semiotickou realizáciou je jazyková krajina, preto slúžia jednotky jazykovej krajiny ako exemplifikácia, ilustračný materiál. Fotografie sú vybrané výberovo, koncepciu je možné charakterizovať tak, že sign, ktorý považuje autor za typický, dôležitý alebo naopak výnimočný, problematický alebo jedinečný, ten sa dostane do príspevku ako hlbšie analyzovaný príklad jazykovej krajiny. Bauko (2019b) používa aj popis textu fotiek, venuje sa aj typografickým riešeniam. Samozrejme, každý uvedený vedecký článok cituje „povinnú“ západnú literatúru (minimálne Laundry – Bourhis, 1997) a definuje jazykovú krajinu, avšak sa nevyskytujú ani základné pojmy bottom up / top down, ani metóda výberu skúmaného priestoru (výnimkou je Bauko, 2018, s. 59, kde sa opisuje lokalita a určuje sa onomastický metodický aspekt). Venujú sa centrálnym oblastiam miest aj okraju a to bez zvláštneho odôvodnenia. Zdanlivá nesystémovosť, chýbajúce typologické vymedzenie, zdôvodňuje jednak krátkosť príspevkov (celoplošný výskum nie je možný v rozsahu 10 – 15 strán), autori sú orientovaní obsahovo-tematicky, nie štatisticky. Jazyková krajina, resp. jej signy netvorí východiskový materiál, na základe ktorého sa niečo percentuálne vyčísluje, naopak, fotografie sú dôkazmi tvrdení lingvistov. Niektoré príklady sa často opakujú (*Presso Lesz Vigasz* Bauko, 2018, s. 65, obr. č. 4; Bauko, 2017, s. 24, obr. č. 14; Bauko, 2019c, s. 155, obr. č. 34, resp. pamätná tabuľa s riešením mena *Karol HARMOS Károly* Bauko, 2017 s. 15, obr. č. 2; Bauko, 2018, s. 62, obr. č. 1; a Bauko, 2019c, s. 144, obr. č. 4).

Projekt APVV *Jazyk v meste – dokumentovanie multimodálnej semiosféry jazykovej krajiny na Slovensku z komparatívnej perspektívy* č. 18-0115 vychádza z tej istej anglosaskej a globálnej odbornej literatúry ako jednotlivé predchádzajúce výskumy jazykovej krajiny Komárna či južného Slovenska. Daný priestor je hodný hlbšieho výskumu, preto sa oplatí ísť do terénu s presne vymedzenou metodikou intenzívnej dokumentácie vybraných ulíc. Takto si výskumník všimá aj všedné, nenápadné prvky jazykovej krajiny rôznej formy, napr. nálepky, A-signs, ktorým sa doteraz nevenovala pozornosť. V popredí boli signs, ktoré vyvolali diskusiu miestnych alebo boli výsledkami konsenzu často aj pomocou grafických riešení. Avšak sa neanalyzovala ani farba, ani typ písma, ani nosný materiál a pod., čo sa vyskytuje v Knihe kódov výskumu APVV (Schulze, 2020). Naša indukčná metóda v projekte APVV je namáhavá (fotí sa aj to, čo nie je zaujímavé a vytvorí sa veľmi náročná multimodálna databáza (Schulze, 2019) pomocou podrobnej anotácie. K tejto exaktnosti patrí aj presne vymedzený priestor výskumu a jednotné pomenovanie súborov fotografií.

Obr. č. 6 Nálepky turistov a futbalových fanúšikov na dopravnom značení štátnej hranice si všimol G. Lőrincz (2020b, s. 191, obr. č. 11). Ide o stretnutie oficiálnej (to down) a neoficiálnej (bottom-up) sféry. Nálepka hore vpravo má text: *Nett hier. Aber waren Sie schon mal in Baden-Württemberg?* „Je tu príjemne. Ale boli ste už v Bádensku-Württembersku?“

4 Záver

Výskumy jazykovej krajiny Komárna do roku 2019 neboli porovnávacieho charakteru, i keď sa realizovali aj iné výskumy v malomestskom prostredí južného Slovenska či v Bratislave, komárňanské signs nie sú s nimi taxatívne porovnané. Z uvedených dát, ale aj z výskumnej sondy Laukovej a Molnárovej (2020, s. 97 – 111) a Gašovej (2020, s. 69 – 82) je možné postaviť predbežnú hypotézu, podľa ktorej mestá Slovenska s väčšinovým slovenským obyvateľstvom majú celkom iný charakter jazykovej krajiny, maďarčina, ale aj nemčina je otázkou diachronie, dominuje v nich opozícia slovenčiny so svetovými jazykmi na rovine cudzosti v zmysle Dolníka (2015) a Dobríka (2018), kým v Komárne je základnou opozíciou slovensko-maďarská dvojazyčnosť doplnená globalizmami. Po takomto zovšeobecňujúcom náhľade by mal nasledovať v rámci projektu APVV výskum jednotlivých typov prvkov jazykovej krajiny skúmaných miest (Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Komárom, Komárno, Košice, Békešská Caba), napr. menovky notárov, či A-signs, či orientačné tabule v porovnaní. Predpokladáme, že pomocou regulovaného celoplošného výskumu je možné dospieť aj k iným záverom ako doterajší výskumníci, ktorí čiastočne vytvárali toposy opakovaním totožných alebo podobných príkladov (sem patria názvy ulíc, dvoj- či jednojazyčnosť dopravných značení, sochy a pamätné tabule sporných či integrujúcich osobností a riešenie ich mena v dvoch jazykoch a pod.). Náš výskum pracuje s každodennosťou miesta výnimčnosti, našou hypotézou je, že masovo spracované údaje (anotácia signs a hľadanie signifikantných súvislostí charakteristických prvkov) prinesú iné výsledky ako doterajšie výskumy, ktoré mali vopred určený rámec koncepcie a do toho sa vkladali jednotky jazykovej krajiny ako dôkazy a ilustrácie.

Je možné konštatovať, že doterajšie výskumy jazykovej krajiny Komárna (ale aj širšieho okolia) boli kvalitatívne, deduktívne a onomaziologické, kým projekt APVV je induktívny, má sémaziologický prístup a kvalitatívny výskum sa opiera o kvantitatívne zbieranie dát.

Použitá literatúra

- BALÁZS, G. 2015. Jelzavar. A szemiotikai tájak topográfiaja. In: *Tájszemiotika*. Eds. G. Balázs – Á. Pölcz. Budapest : Magyar Szemiotikai Társaság. s. 43–53.
- BAUKO, J. 2015. Kétnyelvűség és névszemiotikai tájkép. Kisebbségi névtörvények és vizuális tulajdonnév-használat Szlovákiában In: *Névtani Értésítő* 2015. roč. 37, s. 179 – 194.
- BAUKO, J. 2017. Tulajdonnevekre utaló extralingvális jelek a névszemiotikai tájképben In: *"A véges végtelen" : tanulmányok Vörös Ferenc 60. születésnapjára*. Eds. Hajba, R. – Tóth, P. Szombathely : Savaria University Press, s. 13 – 26.
- BAUKO, J. 2018. Komárom/Komárno névszemiotikai tájképe In: *Nyelvi tájkép, nyelvi sokszínűség I.: Nyelvhasználat, nyelvi tájkép és gazdasági élet*. Ed. Tódor E. M. Kolozsvár : Scientia Kiadó, s. 55 – 70.
- BAUKO, J. 2019a. Kisebbségi nyelvpolitika és névszemiotikai tájkép In: *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig X. Nevek a nyelvpolitikai küzdőtérben*. Ed. Vörös, Ferenc. Szombathely : Savaria University Press, s. 89 – 104.
- BAUKO, J. 2019b. Propriálno-semiotický obraz bilingválnych obcí Slovenska In: *Konvergenzie a divergenzie v propriálnej sfére. 20. slovenská onomastická konferencia*. Eds. A. Chomová – J. Krško – I. Valentová. Bratislava : Filozofická fakulta UMB – Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV – Veda, s. 138 – 148.
- BAUKO, J. 2019c. *Társadalom és névhasználat. Magyar névtani kutatások Szlovákiában. Magyar Névtani Értekezések 8*. Budapest : ELTE BTK – Magyar Nyelvtudományi Társaság 228 s.

- DOBRÍK, Z. 2018 *Cudzost' a inakost' v jazykovej komunikácii*. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Belianum, Univerzita Mateja Bela.
- DOLNÍK, J. – PILECKÝ, M. 2012. Koexistencia Slovákov a Maďarov na južnom Slovensku. Sociolingvistický príspevok In: *Jazykovedný časopis* roč. 63, č. 1. s. 3 – 30.
- DOLNÍK, J. 2015. Cudzost' – interpretácia – xenoznak. In: *Cudzost' – jazyk – spoločnosť*. Ed. J. Dolník – O. Orgoňová. Bratislava : Iris, s. 13 – 172.
- FURDÍK, J. 1977. Gramatický rod a zhoda v slovenčine a v maďarčine. In: *Z konfrontácie maďarčiny a slovenčiny*. Ed. Sima Ferenc. Bratislava : SPN. s. 21–59.
- GAŠOVÁ, Z. 2020. Formy inojazyčnosti v jazykovej krajine. Analýza vybraných aspektov na príklade ‚Krčmy na Zelenej‘ v Bratislave. In: *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie V*. ed. Štefančík, R. Bratislava : Ekonóm, s. 69 – 82.
- GYŐRIOVÁ BAKOVÁ, E. 2013. Bilingvizmus južného Slovenska. In: *Language and The Environment. II*. Gliwice : Gliwicka Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości, s. 50 – 57.
- GYŐRIOVÁ BAKOVÁ, E. 2015a. Jazyková situácia v Komárne. In: *Jazyk v politických, ideologických a interkultúrnych vzťahoch. Sociolinguistica slovacica 8*. Bratislava : VEDA, s. 332 – 342.
- GYŐRIOVÁ BAKOVÁ, E. 2015b. Language situation in Komárno. In: *Transboundary Symbiosis over the Danube (Part II): Road to a Multidimensional Ethnic Symbiosis in the Mid-Danube Region*. Sapporo : Slavic-Eurasian Research Center, Hokkaido University, s. 161 – 174.
- HORONY, Á. – OROSZ, Ö. – SZALAY, Z. 2012. *A hely nevei, a nyelv helyei. A kisebbségi nyelvi jogok története Szlovákiában 1918–2012*. Somorja : Fórum Kisebbségkutató intézet.
- ISTÓK, V. 2019. Výskum obchodných mien mesta Komárom z hľadiska slovtvorby. Prednáška odznela 06. 11. 2019 na konferencii *Dvojazyčnosť Komárna v zrkadle jazykovej krajiny mesta*. Komárno : PF UJS.
- KÁZMÉR, M. 1957. *Alsó-Szigetköz földrajzi nevei*. Budapest : Akadémiai Kiadó.
- LAIHONEN, P. 2013. The Linguistic Landscape (LL) of villages in Southern Slovakia, Szeklerland (Romania) and Transcarpathia (Ukraine): An expansion of the sociolinguistic descriptions and an analysis of visual code-choice. Nyelvi tájkép dél-szlovákiai, székelyföldi és kárpátaljai falvakban: a nyelvi helyzetképek kiegészítése és a kódválasztás vizsgálata In: *Theory and Practice of Linguistic Landscape* (conference abstract online) <http://www.nytud.hu/nyelvitajkep/en/abstr-eng.html>
- LANSTYÁK, I. 2010. Typy jazykových problémov v maďarskej jazykovej komunite. In: *Kontexty identity. Jubilejný zborník na počesť Anny Divičanovej*. Békéscsaba : Országos Szlovák Önkormányzat – ELTE BTK Szlav Filológiaia Tanszék – Ústav etnológie SAV – Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, s. 190 – 197.
- LAUKOVÁ, J. – MOLNÁROVÁ, E. 2020. Viacjazyčnosť niektorých názvov obchodov a prevádzok (zariadení) v Banskej Bystrici. In: *Od textu k prekladu XIII*. Eds. A. Ďuricová – E. Molnárová. Banská Bystrica : Belianum. Vydavateľstvo univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, s. 97 – 111.
- LENGYEL, K. 2000. A ritkább szóalkotási módok. In: *Magyar grammatika*. Ed. B. Keszler. Budapest : Nemzeti Tankönyvkiadó. s. 341–350.
- LŐRINCZ, G. 2020a. Komáromi nyelvi tájkép. In: *Nyelvi közösségek – közösségi perspektívák*. Eds. S. Magyari – K. Bartha. Nagyvárad : Partium Kiadó. (v tlači)
- LŐRINCZ, G. 2020b. Nyelvi tájkép Egertől Komáromig. In: *Stilus – variativitás – műfordítás. Köszöntő kötet Lőrincz Julianna 70. születésnapjára*. Eds. G. Lőrincz – Á. Domonkosi. Komárom : Selye János Egyetem. s. 183–194.
- LŐRINCZ, G. 2020c. Identitásjelölő elemek egy délnyugat-szlovákiai kisváros nyelvi tájképében. In: *Acta Universitatis de Carlo Esztrérházy nominate. Sectio Linguistica Hungarica*. TOM. XLV. s. 39–52.
- MISADOVÁ, K. 2011. *Kapitoly z morfológie maďarského jazyka. Kontrastívny opis niektorých morfológických javov maďarského jazyka*. Bratislava : Univerzita Komenského.
- ORTNER, L. 2013. Visuell markierte Wortbildungen: Plädoyer für eine visiolinguistische Nominationsforschung. In: *„Wenn die Ränder ins Zentrum drängen ...“: Außenseiter in der Wortbildung(sforschung)*. Eds. J. Born – W. Pöckl. Berlin : Frank & Timme. s. 43–83.
- SATINSKÁ, L. 2013. Jazyková krajina – naša realita v nápisoch. IN: *Romboid* roč. 48 č. 1, s. 82 – 85.
- SATINSKÁ, L. 2014. Jazyková krajina Bratislavy: Dunajská ulica = Linguistic Landscape of Bratislava: Dunajská street. In: *Polarity, paralely a prieniky jazykovej komunikácie*. Banská Bystrica : Belianum. s. 157 – 167.
- SCHULZE, I. 2018. Interpretation fremdsprachlicher und internationaler Bezüge in der diachronen Linguistic Landscape Münchens. In: *International Journal of Diachronic Linguistics and Linguistic Reconstruction*, roč. 18. s. 225 – 260.
- SCHULZE, I. 2019. *Dimensionen multimodaler Annotation und Analyse. Bilingual manual concerning the importance and relationship of annotation and analysis of multimodal data*. Banská Bystrica – München : UMB, 51 s.
- SCHULZE, I. 2020. *Codebook. Zweisprachiges Codebuch zur Erfassung multimodaler Daten*. Banská Bystrica – München : UMB, 50 s.
- SCHULZE, W. – SCHULZE, I. 2018. Vecný zámer projektu APVV. Závazná osnova pre základný výskum. Banská Bystrica : UMB, 20 s.

- SZABÓMIHÁLY, G. 2013. A dél-szlovákiai nyelvi tájkép: a tájképet alakító szereplők és a kétnyelvű feliratok típusai. In: *Theory and Practice of Linguistic Landscape* (conference abstract online)
<http://www.nytud.hu/nyelvitajkep/en/abstr-eng.html>
- TÓTH, S. J. 2017. *Aspekty slovensko-maďarskej porovnávacej morfosyntaxe*. Komárno : Univerzita J. Selyeho.
- TÓTH, Sz. T. 2016. Между государственным языком и языком меньшинства. Заметки о лингвистическом ландшафте приграничных городов на примере словацкого Комарно и эстонской Нарвы. In: *Folklore and Written Traditions of the Finno-Ugric Peoples. Abstracts of the Day of Agricola Conference*. Ed. Tóth Szilárd Tibor. Narva : University of Tartu Narva College, s. 39 – 40.
- TÓTH, Sz. T. 2017. A nyelvi tájkép kutatása mint a magyar-balti finn összevetések újabb perspektívája. In: *Kaukovertailuja/Kaugvõrdlusi, Budapest, 26–27.05.2017*. Budapest : Eötvös Loránd Tudományegyetem, s. 1–2.
- TUSKA, T. – UHRIN, E. 2019. A 300 éves Békéscsaba kiemelt rendezvényeinek nyelvi tájképe. In: *A nyelvi tájkép elmélete és gyakorlata. Magyarországi nemzetiségi körkép. A Barátság melléklete*. s. 26 – 28.

Jazyková úprava: PaedDr. Jaroslav Vlnka, PhD.

ADRESÁR

doc. Mgr. **Jaroslav David**, Ph.D.
Katedra českého jazyka, Filozofická fakulta Ostravské univerzity
Reální 5, 701 03 Ostrava, CZ
E-mail: Jaroslav.David@osu.cz

Vojtech Istók, PhD.
Katedra maďarského jazyka a literatúry
Pedagogická fakulta UJS
Bratislavská 3322, 945 01 Komárno, SK
E-mail: istokv@uj.sk

Sándor János Tóth, PhD.
Katedra slovenského jazyka a literatúry
Pedagogická fakulta UJS
Bratislavská 3322, 945 01 Komárno, SK
E-mail: toths@uj.sk

doc. PaedDr. **Petra Jesenská**, PhD.
Katedra anglistiky a amerikanistiky, Filozofická fakulta UMB
Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica, SK
E-mail: petra.jesenska@umb.sk

Mgr. **Edita Jurčáková**, PhD.
Katedra germanistiky, Filozofická fakulta UMB
Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica, SK
E-mail: edita.jurcakova@umb.sk

Mgr. **Tereza Klemensová**, Ph.D.
Katedra českého jazyka, Filozofická fakulta Ostravské univerzity
Reální 5, 701 03 Ostrava, CZ
E-mail: Tereza.Klemensova@osu.cz

prof. Mgr. **Jaromír Krško**, PhD.
Katedra slovenského jazyka a komunikácie
Filozofická fakulta UMB
Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica, SK
E-mail: jaromir.krsko@umb.sk

Mgr. **Jana Lauková**, PhD.
Katedra germanistiky, Filozofická fakulta UMB
Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica, SK
E-mail: jana.laukova@umb.sk

Mgr. **David Miffek**
Katedra českého jazyka, Filozofická fakulta Ostravské univerzity
Reální 5, 701 03 Ostrava, CZ
E-mail: david.miffek@osu.cz

PhDr. **Eva Molnárová**, PhD.
Katedra germanistiky, Filozofická fakulta UMB
Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica, SK
E-mail: eva.molnarova@umb.sk

Mgr. **Jana Štefaňáková**, PhD.
Katedra germanistiky, Filozofická fakulta UMB
Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica, SK
E-mail: jana.stefanakova@umb.sk

OD TEXTU K PREKLADU XIV

2. časť

Linguistic Landscape

Editorka doc. PhDr. Alena Ďuricová, PhD.

Recenzentky prof. PhDr. Mária Vajičková, CSc.
doc. Mgr. Marketa Štefková, PhD.

Jazyková redaktorka PaedDr. Hedviga Kubišová, PhD.

Technická redaktorka Mgr. Jana Lauková, PhD.

Forma elektronická

Náklad 50 ks

Rozsah 88 strán

Rok vydania 2020

Vydanie prvé

Vydavateľ Jednota tlumočníkú a prekladateľú, Praha

Publikácia bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV 18 – 0115 a je súčasťou riešenia projektu *Jazyk v meste – dokumentovanie multimodálnej semiosféry jazykovej krajiny na Slovensku a z komparatívnej perspektívy*.

ISBN 978-80-7374-128-0 (komplet)
978-80-7374-129-3 (2. časť)